

Nd.

37. Frumvarp til laga

[36. mál]

um hækkun ríkisframlags til hafnargerða.

Flm.: Gísli Guðmundsson, Jón Skaftason, Halldór E. Sigurðsson, Halldór Ásgrímsson, Óskar Jónsson, Sigurvin Einarsson, Björn Pálsson.

1. gr.

Framlag ríkissjóðs til hafnargarða (öldubrjóta), bátakvía, einnar afgreiðslubryggju með allt að 150 metra legukanti í hverri höfn, dýpkunar á siglingaleið í hafnarmynni og að bryggju hafnarsjóðs og enn fremur til fyrstu framkvæmda á hverjum stað, á meðan ekki er varið til þeirra meira fé en 3 millj. kr., skal vera 65% af kostnaði. Þessi ákvæði gilda um hafnir og lendingarbætur, sem ríkissjóður leggur fram fé til samkv. lögum nr. 29 23. apríl 1946.

2. gr.

Ríkisstjórninni er heimilt að ábyrgjast fyrir hönd ríkissjóðs lán til greiðslu á 35% af kostnaði við þær framkvæmdir, sem nefndar eru í 1. másl. 1. gr.

3. gr.

Lög þessi öðlast þegar gildi.

G r e i n a r g e r ð.

Í lögum nr. 29 23. apríl 1946, um hafnargerðir og lendingarbætur, eru taldir upp 113 hafnarstaðir, þar sem gert er ráð fyrir, að ríkissjóður leggi fram fé til hafnarframkvæmda. Fram til ársloka 1960 hafði ríkissjóður lagt fram fé til framkvæmda nál. 90 af þessum 113 stöðum (sums staðar þó mjög lágar upphæðir), og hefur víst engin teljandi breyting orðið á þeirri tölu síðan. Þessum 113 stöðum, sem taldir eru upp í lögnum, er skipt í tvo flokka. Á 35 stöðum eru kallaðar hafnir, en á 78 stöðum lendingarbætur. Ríkisframlagið er í lögnum ákveðið 40% af framkvæmdakostnaði, nema um sé að ræða „lendingarbót“, sem hefur ekki kostað meira en 1.6 millj. kr., þá er ríkisframlagið 50%. En þegar kostnaður við lendingarbót er kominn yfir 1.6 millj. kr., lækkar ríkisframlagið niður í 40% af þeim kostnaði, sem er fram yfir 1.6 millj. kr. Ríkisstjórninni er heimilað að ábyrgjast lán allt

að þeirri upphæð, sem hafnar- og lendingarbótasjóði ber að greiða, þ. e. 50 eða 60% af stofnkostnaðinum. Þegar hér á eftir verður rætt um hafnarsjóði í þessari greinargerð, er einnig átt við lendingarbótasjóðina, enda er þar raunverulega yfirleitt enginn munur á. Og þegar rætt verður um hafnir hér á eftir, er einnig átt við lendingarbætur.

Lengst af hafa flestir hafnarsjóðir orðið að taka lán til að greiða sinn hluta framkvæmdakostnaðar að mestu eða öllu leyti, enda er hér nú yfirleitt um svo háar upphæðir að ræða, að engin von er til, að hægt sé að greiða nema þá mjög lítinn hluta þeirra af tekjum sveitarfélaga, þegar framkvæmdir eiga sér stað. Slík lán eru tekin með ríkisábyrgð. Við þetta bætist svo, að ríkissjóður hefur ekki haft tök á að standa skil á sínum hluta að fullu jafnóðum, og hafa þá safnast skuldir til bráðabirgða, sem engin ríkisábyrgð er fyrir, en bráðabirgðalán tekin út á væntanlegt lögboðið ríkisframlag.

Sá möguleiki er auðvitað fyrir hendi, án tillits til hafnalaga, að koma afgreiðslu fjárlaga í það horf, að ekki standi á greiðslu ríkisframlagsins, og hafa öðru hverju verið gerðar ráðstafanir, sem miða í þá átt. En auðsætt er nú, að þetta nægir ekki. Öllum þorra hafnarsjóðanna, eða sveitarfélaganna, sem að þeim standa, er það ofviða að standa straum af lánnum, sem nema 60% af framkvæmdakostnaði, eða jafnvel þótt ekki sé nema 50%. Höfnunum er yfirleitt hvergi nærri lokið og hafa því ekki enn þá tekjuöflunarmöguleika, sem þær kunna að hafa síðar, þegar áhrifa af hafnargerðinni er farið að gæta á þróun atvinnulífs og íbúafjölda. Gangur málsins er þá sá, að hafnarsjóðirnir hafa komizt í vanskil vegna lána, sem fyrirsjáanlega voru þeim um megn, og ríkissjóður, eða sú deild hans, sem nú er kölluð ríkisábyrgðasjóður, hefur orðið að greiða vexti og afborganir. Nýlega var gerð gangskör að því að semja við hafnarsjóðina um vanskilaskuldir við ríkissjóð, sem þannig hafa myndast. Var sumt af skuldunum gefið eftir, en hafnarsjóðir eða sveitarfélög látin greiða eftirstöðvarnar með skuldabréfum, sem þau auðvitað geta ekkert fremur staðið straum af en öðrum lánnum. Vanskilaskuldir eru því nú þegar byrjaðar að safnast á nýjan leik, eins og við mátti búast, enda þótt nokkuð hafi að sögn verið gert að því að taka jöfnunarsjóðsfé sveitarfélaganna upp í greiðslu af hafnarlánnum. Sú aðferð er raunar ekki alls kostar æskileg, þar sem þetta fé er ætlað sveitarfélögunum til almennra þarfa.

Til eru svonefndar landshafnir, sem ríkið sjálft byggir og greiðir allan stofnkostnað við. Til sumra annarra mannvirkja á einstökum stöðum hefur ríkið tekið lán og greiðir af þeim vexti og afborganir án tillits til hafnalaga, enda varla um annað að ræða til að gera þær framkvæmdir mögulegar.

Þegar á allt þetta er litið, verður að dómi flm. ekki lengur hjá því komizt að viðurkenna, að ákvæði hafnalaga um ríkisframlag til hafnargerða eru úrelt orðin. Þau verða að hækka til mikilla muna. Þá fyrst kann að verða von til þess, að hafnarsjóðir geti staðið straum af lánnum sínum. Þetta er nauðsynja- og sanngirnismál, eins og nú er ástatt, og þolir ekki bið.

Árið 1958 fól Alþingi ríkisstjórninni að láta endurskoða hafnalögin og lög um hafnarbótasjóð, gera 10 ára áætlun um hafnargerðir. Þessu verki var lokið haustið 1961 og frumvarp til nýrra hafnalaga afhent ríkisstjórninni. Þar er það enn í athugun, og hefur ekki verið tilkynnt neitt um það, að slíkt frv. verði lagt fyrir Alþingi það, er nú situr.

Að því hlýtur þó að koma, að Alþingi setji ný hafnalög. En þó að beðið sé eftir nýjum hafnalögum, er hægt að setja ákvæði til bráðabirgða til lagfæringar á fjármálum hafnanna. Þá leið vilja flm. þessa frv. fara. Í frv. er lagt til, að ríkisframlag til ýmissa helztu hafnarmannvirkja, þeirra sem að jafnaði eru mest aðkallandi og dýrust, verði hækkuð upp í 65% af framkvæmdakostnaði. Hér er um að ræða aðalskjólgarða hafnanna og bátakvíar í höfninni, aðalafgreiðslubryggjur (legukanta) fyrir kaupskip og fiskiskip, svo og nauðsynlegstu dýpkanir. Að slíkum mannvirkjum er nú unnið mjög víða, og sums staðar er framkvæmd þeirra í

þann veginn að hefjast eða skammt á veg kominn. Ef frv. verður að lögum, tekur ríkissjóður að sér 25% af framkvæmdakostnaðinum fyrir utan það, sem hann greiðir nú samkv. gildandi lögum. Hlutaðeigandi hafnarsjóður þyrfti þá yfirleitt að standa straum af 35% kostnaðar í stað 60% nú.

Þörf er á að breyta gildandi lögum um hafnarbótasjóð og koma á fót sjálfstæðri lánastarfsemi fyrir hafnarsjóði. Það fyrirkomulag, sem nú er í þessum efn-um, er ekki viðunandi til frambúðar. Um það mál eru þó ekki gerðar tillögur að þessu sinni. Og margt er það annað í gildandi löggjöf um hafnamál, sem æskilegt er að breyta og sennilega verður breytt, þegar ný hafnalög verða sett.